

Recensioner

Karl Erik Rosengren:
Communication: An Introduction
Sage, London/Thousand Oaks/New Delhi, 2000, 219 s.
(Also published in Chinese, Italian, and Spanish)

At a time when several of the founders of European media and communication research are retiring, at least from their formal academic positions, it is encouraging to still encounter them as active contributors to the field at conferences and through publications. Their original conceptions of where the field should move, and their current perceptions of where it is, in fact, moving, are of evident interest to its second generation of researchers.

Karl Erik Rosengren's latest book reflects such conceptions and perceptions, but presents itself as a general introductory textbook. Even its title is modest, compared, for example, to Denis McQuail's (2000) bestselling introduction, which in its fourth edition is now simply titled *McQuail's Mass Communication Theory*. On the back cover, however, Rosengren's volume is endorsed by both Emeritus Professor McQuail and Emeritus Professor Jay Blumler, as part of its positioning in a field that is, necessarily, also a market. According to McQuail, Rosengren's book has "an equal power to inform novices and to stimulate and delight older hands."

It is easy to agree that this book is a valuable statement on, and in, the field, and that it will be a useful resource for its readers in a variety of contexts. As noted in Blumler's blurb, one of its unique features is that it spans "interpersonal, group, organizational, mass-societal, and international levels of communication." Another characteristic feature is that the volume suggests ways of placing some of the constitutive concepts of the field both in the history of research and in the history of

ideas. The introductory Chapter 1 in Part I specifies key concepts and terms of an "elusive phenomenon" which is being studied in an "emergent discipline" (p. 1). Particular emphasis is placed on the relations between theories and models in different traditions of research, and, like later chapters, the introduction presents several typologies and systematics in which to compare traditions. The two chapters in Part II next lay out the forms, levels, and functions of communication with illustrative examples. Chapter 2 reviews, for example, the differences and similarities between human and (other) animal communication as well as the long historical line "from writing to printing to computing" (p. 42), and Chapter 3 begins to describe and exemplify the roles of communication in society with reference to issues such as socialization and social change. These roles are examined in greater detail in the four chapters of Part III, which constitutes the core of the book. In each case, special characteristics and selected research findings about individual, organizational, societal, and international or intercultural communication are considered and compared. Throughout, the reader is offered not only traditional research with references, but also boxes and figures with a liberal mix of genres and epochs, from Shakespeare and Joyce, to organizational charts and LISREL-generated models. Chapter 8 in Part IV concludes the volume with a (surprisingly) brief look at "the future of communication and communication research" (p. 199). In view of earlier hints, for instance, that an entire communication faculty, above and beyond the hu-

manities and the social sciences, may be needed in the university of the future (p. 17), an elaboration of Chapter 8 would presumably have been welcomed by readers.

After completing Rosengren's book, readers may find it less easy to agree about the nature of the statement that he makes. On the back cover, McQuail suggests that "it is original and daring, but also firmly rooted in the latest ideas and evidence." For an introductory textbook, the ideas and evidence presented are, indeed, daringly selective. On the one hand, half-forgotten concepts, for example, the notion of "the strength of the weak tie," through which peripheral members of a group may be instrumental in binding it to other groups, are examined for their relevance in current research (pp. 95-98). On the other hand, international and intercultural communication comes across in Chapter 7 as a surprisingly peaceful subspecialty of research and practical politics. Perhaps it would be too much to expect a mention of something like postcolonial theory in this kind of introductory volume. But the MacBride Report is mentioned primarily for the "vision" expressed in its title – *Many Voices, One World* – and it is added that reality tends not to realize visions, so that "international diplomats still have difficult problems to solve" (p. 176). Elsewhere (e.g., p. 44, p. 198), Rosengren projects, nevertheless, and without evidence to back it up, that various gaps of information and communication are already closing, or are likely to close in the future.

The publication year of the MacBride Report is indicated as 1984 (p. 176), while in fact it should be 1980, following international debate and research during the 1970s. Mistakes happen in the best of publications, and do not in themselves imply bias. Bias is more likely to arise from selectivity, above all when the recipients of a message, such as first-year communication students, are not made aware of the criteria of selection, and are unlikely to be able to infer them. While every textbook carries one view of the world, it should allow for several voices to speak, as far as possible, for themselves. To mention a few examples of the opposite from Rosengren's book, central concepts such as denotation and connotation are buried deep in a discussion of the measurement of meaning, with special reference to Osgood, and with no mention of either Barthes or his sources in linguistics

and logic (p. 59f.). Interpretative communities are described as rough synonyms of subcultures or fan groups, whereas, in fact, the concept goes back to Peirce and has been imported widely into media and communication research, in part via Fish's reception theory, to refer to audiences as interpretive and cultural, rather than merely sociodemographic formations (p. 168). And, Habermas' concept of the public sphere is presented in so imprecise terms that the bias is bordering on mistake, even apart from the fact that Habermas is said to have defined his concept in the 1980s (p. 145) – his volume on this topic was published in 1962, and became highly influential in the following decades, first in continental Europe, but no later than the mid-1970s also in the US through articles, although the full text was not translated into English until 1989.

Returning to McQuail's assessment, one must ask how Rosengren addresses respectively novices and older hands. In my opinion, this volume could only be said to "inform novices" if corrected and supplemented on numerous points by the "older hands" teaching the novices. In the process, the book may stimulate the older hands; whether it will delight them, is an open question whose answer will depend on their own assessment of its selectivity.

Performing a critical reading of Rosengren's new book, I personally have been delighted with it – as a highly competent and personal intervention into the field, rather than as a textbook. Rosengren is, in practice, an unrepenting methodological fundamentalist. He even suggests that "a growing consensus" is joining him in making a sharp distinction between substantive theories and the formal models by which theories must be tested (p. 18). The position is specified in his wellknown adaptation of Burrell and Morgan's four-field typology of research paradigms to communication research, in which he aligns himself with mainstream sociology as the source of 'hard' answers to the 'soft' questions that may also be posed by the other paradigms (p. 8). That position is, again, argued here, even if, once again, Rosengren signals an ambiguous readiness to examine "both conflict and consensus" by "combin[ing] a scholarly and a scientific perspective" (p. 10).

The elaboration of such foundational concerns, and the clarification of a position in this regard, is the stuff that theoretical monographs as well as

pamphlets are made of. If Rosengren had chosen one of these genres, I would have liked his book even better. As it stands, it requires a great deal of textual commentary and exegesis by those entrusted with socializing the third generation of media and communication researchers. In contrast to *McQuail's Mass Communication Theory*, which is a new edition of a book by one prominent author, this is truly "Rosengren's Communication Theory." I, for one, would be an eager reader of a second edition, or another volume, with that title.

*Klaus Bruhn Jensen
Institut for Film-og
Medievidenskab
Københavns universitet*

Reference

McQuail, D. (2000). *McQuail's Mass Communication Theory* (4th ed.). London: Sage.

Ib Bondebjerg & Helle Kannik Haastrup (eds.):
Intertextuality and Visual Media
Sekvens. Årbok for Film- og Medievidenskab
Institut for Film & Medievidenskab, Københavns Universitet
1999, 264 s.

Lokale skriftserier når sjelden ut til særlig mange lesere. Både distribusjon, varierende kvalitet og språk medvirker til det. I mange tilfeller er det synd. I løpet av det siste tiåret har *Sekvens*, den årlige skriftserier fra Institut for Film & Medievidenskab i København, etablert seg som en av de skriftserier man ser fram til med forventning. Tematisk kretser utgivelsene rimelig nok rundt audiovisuelle medier, men med atskillig bredde i perspektiver og materiale både innenfor den enkelte utgivelse og mellom dem. De siste årene har instituttet åpenbart tilstrebet å konsentrere hver utgivelse rundt et avgrenset tema – fortelle teori og nordisk fjernsynshistorie i 1994, filmhistorie i 1995/96, billedestetikk i 1997, og audiovisuell medier i forandring i 1998. Fjorårets utgivelse føyer seg inn i dette mønsteret.

Utgivelsen om intertekstualitet er basert på et lokalt seminar om bruken av dette begrepet i dagens film- og medieforskning. Utover artikler fra instituttets stab har man lyktes å få med bidrag fra framtrepende internasjonale forskere som Jim Collins og William Uricchio. Nummeret er delt i tre seksjoner. Første del består av tre teoretisk orienterte artikler, med særlig vekt på hvordan begrepet intertekstualitet kan gjøres produktivt innenfor film- og mediestudier. Andre og tredje del har en analytisk innretning, med fokus henholdsvis på film og fjernsyn/nye medier. Nummeret avsluttes med to bonus-artikler, en om *lanterna magica* og tidlig dansk filmhistorie og en om mediebruk som ritual. Som temaartiklene er disse meget leseverdige og interessante bidrag på sine områder, og også disse er publisert på engelsk.

I en antologi med konferansepaper forventer man ikke å finne et overgripende perspektiv på eller forsøk på en entydig definisjon av begrepet intertekstualitet. Siktemålet er heller ikke, som redaktørene understreker innledningsvis, å gi entydige svar. Ved å presentere ulike tilnærminger til intertekstualitet og dets mulige anvendelse i medieforskningen, ønsker de å stimulere og inspirere til en videreutvikling av begrepet. I introduksjonen peker redaktørene imidlertid ut en retning for denne typen medieforskning. Der heter det at "the force of intertextuality as a theoretical concept and

its chief explanatory value lies in its restrictive and specific use." Og mest produktiv mener de intertekstualitetsbegrepet er når det viderutvikles spesielt for audiovisuell medier, og når dette perspektivet kombineres med andre tilnærminger i medieforskningen. Det er ikke vanskelig å slutte seg til dette.

Den teoretiske delen innledes med Gunnhild Aggers artikkel "Intertextuality Revisited: Dialogues and Negotiations in Media Studies". Her redegjør hun for begrepets bakgrunn og historie, med særlig vekt på en nylesning av Mikhail Bakhtins og Juri Lotmans bidrag. Hun presenterer og diskuterer Bakhtins begreper om dialog, som lå til grunn for Kristevas intertekstualitetsbegrep lansert på 1960-tallet, genre, *chronotope* og karneval, og viser med en rekke eksempler hvordan begrepene kan gjøres analytisk produktive. Introduksjonen av Lotmans teori om kulturell utveksling er et forsøk på å innfri det Agger mener er en vesentlig begrensning hos Bakhtin, et begrepsapparat for å belyse nasjonal og kulturell identitet. Dette grepet er spennende og viktig, men forutsetter som Agger peker på, en bred og ikke uproblematisk forståelse av begrepet intertekstualitet.

Torben Kragh Grodal drøfter intertekstualitet i et kognitivt perspektiv, og et siktemål i hans artikkel er å bygge bro mellom intertekstualitet som et tekstlig og et psykologisk fenomen. Grodal peker på en inkonsistens i bruken av begrepet som har bakgrunn i 1960-tallets strukturalisme: Til tross for oppgjøret med det mimetiske kunstsynet, modernismens syn på tekster som et immanent, selvrefererende system, og den anti-romantiske posisjonens oppgjør med det originale verk og forvandlingen av forfatteren fra skaper til *bricoleur*, blir begrepet også brukt som en psykologisk kategori. Spørsmålet Grodal reiser er hvilken mental funksjon fenomenet intertekstualitet har for tilegnelsen av teksten. Han innfører her en todeling av begrepet som han kaller fokusert og ufokusert intertekstualitet. Den første viser til referanser som er eksplisitte, som sitat, allusjoner og parodier, og som motakeren er seg bevisst; den andre typen beskrives som et lager av ubevisste eller halvbevisste tekstlige erfaringer i vår hukommelse som aktiveres i møte med en tekst. Denne distinksjonen kom-

mer til analytisk utfoldelse i to studier av intertekstualitet i *Dead Men don't Wear Plaid* og *The Last Action Hero*.

Mens Grodal argumenterer for at en innsnevring av intertekstualitetsbegrepet vil styrke dets teoretiske og analytiske verdi, bruker Klaus Bruun Jensen en kritisk gjennomgang av sentrale teorier om intertekstualitet som et utgangspunkt for en diskusjon av det mer overgripende begrepet intermedialitet. Jensen presenterer en typologi eller idealtyper for kommunikasjon, med sine særlige kjennetegn med hensyn til det materielle eller teknologiske, representasjonsformer og sosial bruk. Disse er verbalspråket og annen legemlig fundert kommunikasjon; teknologisk reproduerte og distribuerte representasjoner, og digital computerbasert kommunikasjon. Utover en systematisk beskrivelse av medienes og kommunikasjonsformenes grunntrekk, drøftes relasjonene mellom dem i et historisk perspektiv. Jensens artikkel har et videre siktemål enn dette. Ved å stille noen grunnleggende spørsmål om hva vi mener med begreper som medium og kommunikasjon, retter den et kritisk blikk mot medieforskningens sentrale objekt og det Jensen omtaler som feltets "academic identity and social utility". Inspirert av Claude Lévi-Strauss definisjon av totem som "objects-to-think-with", diskuterer Jensen media kommunikasjonsformer som hjelpemidler til å artikulere kulturer, midler for uttrykk og representasjon, og ressurser å tenke med. I artikkelens siste del drøfter Jensen hvordan intermedialitet kan være et bidrag til en interdisiplinær teori som er overgripende for mediefagets ulike tradisjoner og perspektiver. Denne fagpolitiske dimensjonen utdypet for øvrig Jensen i sitt foredrag på den Nordiske konferansen for medie- og kommunikasjonsforskning i 1999 (trykt i *Nordicom Information* nr. 2/2000).

I de analytiske artiklene i del to og tre er det særlig i William Uricchios artikkel, "Intermedial challenges to television's definition", som står i dialog med de teoretiske perspektivene i Jensens artikkel. Ved å gå tilbake til diskursen om fjernsynet fra siste del av 1800-tallet, problematiserer Uricchio etablerte forestillinger om mediets egen-skaper og identitet, samtidig som historiske perspektiver gjøres produktive i forhold til dagens konvergensdebatt og det digitale fjernsynet. Et av artikkelens anliggender er å vise hvordan fjernsynet som kulturell form har vært i kontinuerlig forandring i et komplekst samspill med andre kommunikasjonsteknologier og institusjonelle rammer i over hundre år, fra filmen og grammofofonen til webcam og den forestående sammensmelting mellom

internett og fjernsyn. Den nye teknologien vil forandre fjernsynet, men vi vil like fullt og ganske så uproblematiske kalle det fjernsyn, sier Uricchio. Hva slags fjernsyn står vi på terskelen til å få? I Uricchios perspektiv er spørsmålet om konvergen-sen vil revitalisere den historiske definisjonen av fjernsynet, som et medium for audiovisuell samti-dighet, eller om det vil forsterke tendensen mot fjernsyn som et lagringsmedium – medier som fjernsynet historisk sett nettopp ble definert og forstått i opposisjon til.

De andre artiklene i de analytiske delene er mer spesifikt rettet mot studier av intertekstualitet. Ib Bondebjergs historiske studie av den danske film-musikalen, primært på 1960-tallet, fokuserer særlig på genrens forhold til elite- og populærkultur. Ved å plassere genrens konvensjoner og dens intertekstuelle relasjoner i en bred medie- og sosialhistorisk kontekst, demonstrerer artikkelen hvordan denne genren står i forhold til andre medietekster, samti-dig som det gir et inntak til å forstå genrens sosiale betydning. Jim Collins diskuterer 90-tallets "cine-literary culture" i lys av endringer i Hollywoods filmindustri. Artikkelen siste del er en komparativ analyse av romanen og Miramax-filmen *Den engelske pasienten*. Her introduserer Collins begrepene "intertextual arc" for å belyse hvordan Disney-selskapet markedsførte filmen gjennom å skape forbindelser mellom filmen og romanen, og i videre forstand det litterære feltet, og begrepet "intertextual arena" for å belyse hvordan romanen og filmen plasserte seg i det kulturelle landskapet gjennom referanser til andre tekster. Collins analyse er en sensitiv komparativ studie av hvordan intertekstualiteten kommer til uttrykk i to medier, men handler også om nye Hollywoods strategier for opparbeidelse av kulturell prestisje.

Også Anne Jerslevs artikkel handler om nye Hollywood, men her knyttes intertekstualitet til auteur-teori. Quentin Tarantino diskuteres som en ny type selv-refleksiv regissør i nye Hollywood med solid forankring i og omfattende kjennskap til populærkultur. I analysen av *Reservoir Dogs* belyses det hvordan Tarantino i denne filmen spiller på og leker seg med kriminalfilmens konvensjoner, men også hvordan den stadig refererer til og låner fra andre filmer og populærkulturelle uttrykksformer. I den siste artikkelen om intertekstualitet i film, behandler Helle Kannik Haastrup slasher-genren, mer spesifikt Wes Cravens *Scream*. Med utgangspunkt i et skille mellom det hun kaller spesifik- og relasjonell intertekstualitet, utvikler Haastrup en systematisk modell for en analyse av cinematisk intertekstualitet som tar høyde for ulike

nivå eller typer av referanser. Samtidig som den anskueliggjør verdien av systematiske nærlesninger, berører den noen sentrale problemstillinger i forholdet mellom genreanalyse og studier av intertekstualitet.

Temadelen avsluttes med en artikkel om musikkvideo og dens utvikling i samspill med film og fjernsyn av Lennard Højberg, og Ole Ertløv Hansens artikkel om hvordan Danmarks Radio og TV2 presenterer seg på fjernsyn og internett. I sistnevnte står rimelig vis utfordringen fra konvergen- sen sentralt. Utover å gi en detaljert analyse av fjernsynsstasjonenes selv-representasjon på internett, er det Hansens prosjekt å etablere et begrepsapparat for analyse av slike hjemmesider. Hva slags tekst er dette? Og hvilke tekstbegrep kan best beskrive hjemmesidene? Og hva med relasjonene mellom tv-teksten og hjemmesidene? Hansen begynner sin artikkel med en diskusjon av fjernsynsteksten, for deretter å vende seg tv-stasjonenes hjemmesider. I analysen av disse trekker han veksler på Gérard Genettes begrep transtekstualitet, hvor intertekstualitet er en av fem kategorier som viser til relasjoner mellom en tekst og andre tekster, og aktiviserer dette på en fruktbar måte. Denne analysen står i en interessant dialog med Klaus Bruhn Jensens artikkel, hvor han retter kritikk mot Genettes typologi for manglende konsistens og formalisme, med den følge at hans begreper, ifølge Jensen, “stops short of capitalizing on its explanatory value for understanding not only the text, but also the social context of communication”. Selv om man nok kan etterlyse en kritisk diskusjon av Genette hos Hansen, er det utvilsomt et prisverdig og spennende forsøk på å begrepsliggjøre og belyse noen analytiske utfordringer i studier av hjemmesiden som tekst.

En utfordring for en antologi av denne typen, når forfatterne i betydelig grad forholdet seg til et felles teoretisk utgangspunkt og artiklene ifølge redaktørene så å si er trykt ubearbeidet, er å unngå repetisjoner av de samme teoretiske poengene. Boken rammes imidlertid bare i liten grad av en slik kritikk, og gjentakelsene er ikke sjenerende selv om boken leses fra begynnelse til slutt. Det skyldes bredden i de medietekster og fenomener som behandles analytisk, men også de ulike tilknytningene mellom perspektiver på intertekstualitet og medievitenskaplige tilnærminger i artiklene. Slik innfrir antologien sine egne målsetninger, også med hensyn til å være et bidrag til å utforske dette begrepets anvendelighet i medieforskningen. Resultatet er en leseverdig og opplysende bok, enten man søker en innføring i begrepet intertekstualitet

eller analytiske eksempler hvor dette kombineres med etablerte mediefaglige perspektiver på forskjellige typer medietekster.

*Leif Ove Larsen
Institutt for medievitenskap
Universitetet i Bergen*

Jette Forchhammer:

Børn med tv

Nordisk Ministerråd, København, 1998 (Nord 1998:5), 323 s.

TV introducerades på Färöarna så sent som 1979 men sändes då av privata föreningar – offentlig TV introducerades inte förrän 1984. Boken *Børn med tv* är en rapport som redovisar resultaten av två komparativa tvärsnittsundersökningar genomförda med 8-14-åringar på Färöarna före den nationella TVns införande 1981 respektive elva år senare, 1992. Stöd till undersökningarna har givits av Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, Nordiska Ministerrådet, Dansk-Føerøsk Kulturfond och Statens Humanistiske Forskningsråd.

Vid det första undersökningstillfället utgjorde barnen på Färöarna alltså en sällsynt grupp i den industrialiserade delen av världen, en grupp som större delen av sitt liv inte haft TV. De flesta hade dock strax före datainsamlingen skaffat TV-apparat. Den privata TVn sände då fyra dagar i veckan. Cirka en tiondel av programmen var av färöiskt ursprung, 40 procent kom från Danmark eller övriga nordiska länder och ca 20 procent från USA. Vid det andra undersökningstillfället 1992 hade stora förändringar skett. Förutom offentlig TV (SvF) fanns på Färöarna många möjligheter att ta emot satellit-TV-kanaler och videoinnehavet var utbrett – hälften av barnen hade satellit-TV hemma och mer än fyra femtedelar video. 1992 liknade alltså färöiska barns mediesituation andra nordiska barns i många avseenden och TV-tittandets omfattning låg på samma nivå som i övriga nordiska länder. Intressant i sammanhanget är att i den nationella TVn, som 1992 sände sex dagar i veckan, var 20 procent av programmen (främst nyheter) av färöiskt ursprung. Däremot var nu andelen program från Danmark och övriga Norden lägre, 15 procent, än i TVs begynnelse och andelen från USA högre, 40 procent.

Syfte och metod

Syftet med forskningsprojektet har varit att belysa hur införandet av TV påverkat barnkulturen i vid bemärkelse. De båda undersökningarna har ett kultursociologiskt perspektiv. Kultur definieras som allmänna livsformer av både materiell och icke-materiell karaktär; den betraktas som ett dynamiskt fenomen som ständigt påverkas av processer i det omgivande samhället, inklusive påverkan från massmedierna. De insamlade data gäller

barns fritids- och kulturaktiviteter, levnadsvanor, språk, attityder till könsroller och yrkesval m m. Undersökningarna beskriver alltså situationen vid två tidpunkter och författaren säger att hon via jämförelse av de två situationsbilderna söker dra slutsatser om eventuella förändringar men försöker inte isolera TVs påverkan. I stället avser hon att sätta in förändringarna i ett socialt sammanhang med motiveringen att TV inte påverkar ensamt utan alltid tillsammans med andra förhållanden i samhället. Vad undersökningarna kan visa är i första hand vad TV ersatt i barnens vardag och vilken roll TV spelar i barnens medvetande, säger hon.

Datainsamlingarna genomfördes i åtta lokalsamhällen av olika storlek m m. Metoderna var både kvalitativa och kvantitativa:

- Ostrukturerade intervjuer med 35 (tillfälle 1) respektive 40 (tillfälle 2) vuxna nyckelpersoner i det färöiska samhället. Intervjuerna lade fokus på den enskilda personens fackområde. Alla hade också tillfälle att uttrycka sin syn på medieutvecklingen.
- Frågeformulär till ett antal skolklasser, vilket totalt inneburit ca 330 8-14-åringar 1981 och ungefär lika många 1992. Ett formulär tog upp barnens fritidsaktiviteter och intressen. Ett annat gällde barnens användning av färöisk TV. 1992 tillkom ett tredje formulär om barnens användning av satellit-TV (till de barn som hade satellit-TV). Data gällde den ljusa årstiden (maj-juni), vilket bl a medfört att TV-tittandet är lägre än det skulle varit om undersökningarna genomförts under den mörka årstiden.
- En uppsats som ovannämnda barn skrev om sin fritidsanvändning. (Här finns ett relativt stort bortfall.)
- Ostrukturerade intervjuer (efter en intervju-guide med en lång rad teman) med några utvalda barn, 8 stycken 1981 och 26 stycken 1992. Oftast var det äldre barn inom 8-14-årsspannet som intervjuades.

Därtill består data av forskarnas observationer i lokalsamhällena samt insamlade av existerande material om färöiska förhållanden.

Under undersökningsperioden hade den färöiska befolkningen genomsnittligt en god levnadsstandard som också steg från 1981 till 1992. Den ekonomiska tillbakagång som var under utveckling i slutet av perioden och blev tydlig efter 1992 kan inte sägas ha berört barnen på ett sätt som varit avgörande för undersökningens resultat, understryker författaren. De sociala och materiella förhållandena sägs ha varit i god balans.

Resultat

Några resultat är att barnen 1992 var mer aktiva än barnen 1982 i den bemärkelsen att de var engagerade i fler organiserade fritidsaktiviteter (t ex scoutrörelsen, idrott och musikutövande). Författaren menar att stigande urbanisering, kvinnornas ökande deltagande i arbetslivet och ökad ekonomisk välfärd sannolikt varit avgörande för att barnens fritid blivit mer schemalagd, samtidigt som kommunala fritidshem och dito klubbar inte varit särskilt vanliga på Färöarna. Aktiviteter som tydligt minskat är i stället främst biogående, radiolyssnande, läsning av böcker, serietidningar, dagstidningar och veckotidningar samt att ”göra ingenting”. Att just bokläsningen gått ner tycks inte nödvändigtvis vara kopplat till TV utan kan lika gärna ha med den mer schemalagda fritiden att göra, sägs det; det finns inget positivt eller negativt samband mellan TV-tittande och bokläsande. Men nedgången i användningen av de andra tryckta medierna, inte minst serietidningar, verkar hänga samman med TV.

Många på Färöarna fruktade att TV, framför allt de danska programmen, skulle påverka det färöiska språket. Men barnen blev bättre i både danska och engelska utan att det gick ut över det färöiska språket, något som författaren tillskriver en mycket medveten samtidig språkpolitik på daghem, i skolan, i radion och vid utgivningen av barnböcker. På samma gång tycker sig författaren se att en större identitetskänsla och nationell medvetenhet växte fram under 1980-talet.

Det skedde stora förändringar i särskilt flickornas yrkesönskningar; många önskade sig 1992 yrken som traditionellt har varit förbehållna män, ofta högstatusarbeten. Däremot har TV inte verkat inspirerande i fråga om att flytta från Färöarna, konstateras det, men TV har bidragit till önskan om att komma ut och resa.

Data stöder också tesen att TV gjort barn mer orienterade mot underhållning och mindre mot samhällsförhållanden.

Våldet har inte ökat, säger författaren, även om barn och unga slåss på ett annat sätt. Korttidspåverkan av TV på barnens rädsla har kunnat märkas.

Sammanfattningsvis, säger författaren, ligger resultaten av projektet nära resultaten från den övriga nordiska forskning som visar att det är andra faktorer i samhället än TV som strukturerar vardagslivet. Fastän TV är en relativ nymodighet på Färöarna, överensstämmer barnens aktiviteter i hög grad med andra nordiska barns. Att TV inte fick de negativa inflytanden som många förväntat, berodde, enligt författaren, på att det färöiska samhället var mycket motiverat att integrera TV-mediet då det antligen kom och att samhället var tidsenligt på alla andra områden.

Några kommentarer

Boken är stimulerande läsning, inte minst därför att författaren söker sätta in TV i samhällsutvecklingen. Läsaren får en inblick i Färöarna och dess befolkning, i utbildningsnivå, förvärvsnäringar (varav fisket är viktigt), levnadsstandard, bostadsituationen, trafik, familjeförhållanden (skilsmässofrekvensen har varit låg och de allra flesta barn bor i kärnfamilj och besöker ofta släktingar), religion (som tar sig jämförelsevis starka uttryck), traditioner m m. Det finns också relativt ingående avsnitt om TVs och radions uppbyggnad, produktion av barnprogram osv.

Författaren gör även en hel del jämförelser med undersökningsresultat från andra nordiska länder, varav inte minst ska framhållas Anita Werners omfattande projekt bestående av flera tvärsnittsundersökningar med stora urval 10-15-åringar under en lång tid i samband med TVs införande i Øst-Finmark, Norge.

Det är alltså en rik och mångfaldig bild som ges i *Børn med tv*. Boken är på det hela taget lättläst och varvar forskarens beskrivningar och slutsatser med lite statistik och en del enskilda intervjuuttalanden eller utdrag ur uppsatser. Det ingår ett flertal sammanfattningar och dispositionen är översiktlig. Men samtidigt är bilden ofta skissartad. Författaren försöker täcka mycket och betar raskt av många och stora frågor på grundval av ibland mycket magra dataunderlag. Vissa slutsatser tycks därför dras på lösan grund. Ibland illustreras en slutsats t ex med ett par uttalanden av enskilda barn i de relativt få ostrukturerade intervjuerna. Urvalet barn som fyllt i frågeformulär är ju inte heller så stort, särskilt med tanke på att skolklasser, inte in-

divider, varit urvalsenheten. Vidare får man som läsare ofta inte reda på vilken av datainsamlingarna (formulär, intervjuer, uppsatser, forskarens observationer av lokalsamhällena osv) som slutsatserna bygger på utan den intresserade läsaren hänvisas till en mer omfattande universitetsrapport där frågeformulär och tabellbilagor ingår.

Med reservation för att jag inte läst universitetsrapporten, finns emellertid, såvitt jag förstår av boken, inte heller i universitetsrapporten alltid så mycket mer omfattande underlag. För att ta ett exempel så sägs i boken att de båda undersökningarna inte ger något belägg för att införandet av TV gjort samhället mera våldsamt, har verkat demoraliserande på de färöiska barnen eller har påverkat deras beteende i en mer aggressiv riktning. Däremot härmnar barnen vissa beteenden från TV. Barns och ungas aggressiva beteende har också förändrats, t ex så att "det goda gammaldags slagsmålet" har trätt i bakgrunden. Även om dessa slutsatser framstår som rimliga, framgår inte att några frågor om våld och aggression har ingått i frågeformulären till barnen. De enda stöd för slutsatserna som redovisas i boken är citat ur intervjuer med en polis (ett par poliser?), en präst och en elvaårig flicka som tror att det är så. Dessutom menar författaren själv att det inte behöver vara TV som bidragit till att det aggressiva beteendet förändrats; mer sannolikt är, säger hon, att det moderna färöiska samhället blivit mer individ- och prestationsorienterat. De krav som ställs på barnen, t ex på idrottsplatsen, har blivit mycket större och kroppsspråket har blivit våldsammare.

Andra exempel på flyktiga uttalanden som det är svårt att som läsare få något grepp om avser t ex förändringar i (eller TVs möjliga påverkan på) barnens lek, samvaro med kamrater och utomhusaktiviteter. Ytterligare en svårighet i läsningen är att författaren önskar dra slutsatser om förändringar när det egentligen är fråga om skillnader mellan två tidpunkter, och att hon uttalar sig om flera komplicerade påverkansaspekter av TV, fastän hon understrukt att det inte går att isolera TVs påverkan och, som sagt, inte heller alltid direkt verkar ha studerat frågorna.

Den intressanta helhetsbilden framstår alltså för mig som stundtals målad med alltför svepande drag. Jag tror att boken skulle ha vunnit på att inte försöka greppa om riktigt så mycket utan ha begränsats till de frågor som varit föremål för undersökningen, dem där det finns mer grundligt och sakligt stöd. I varje fall kunde fler hänvisningar, med tillhörande metodreservationer, gjorts i boken till vilken typ av datamaterial det enskilda

resultatet eller den specifika slutsatsen bygger på. Detta skulle inte gjort läsningen mer betungande utan klarare och mer förståelig och känslan av att man då och då befinner sig på hal is skulle ha undanröjts.

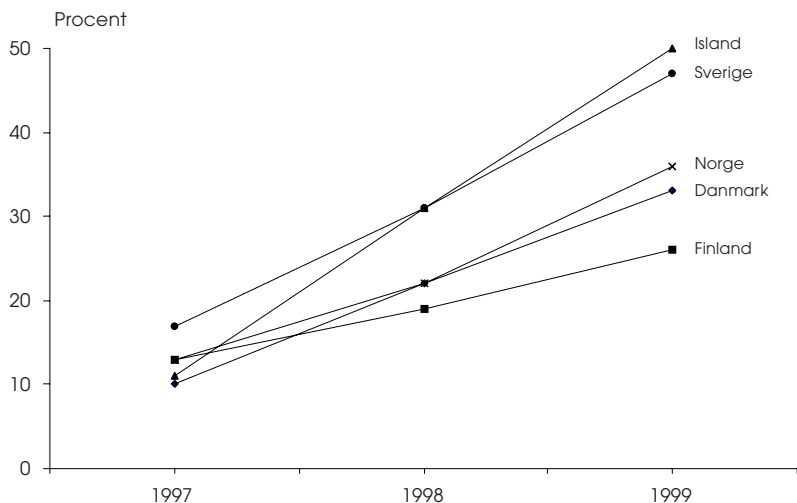
Cecilia von Feilitzen

JMK

Stockholms universitet

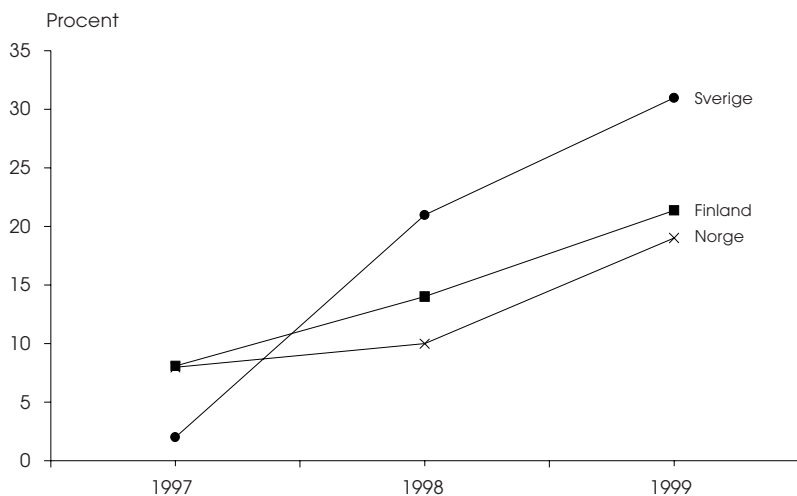
Aktuell mediestatistik

Tillgång till Internet i hemmet i de nordiska länderna 1995-1999 (procent)

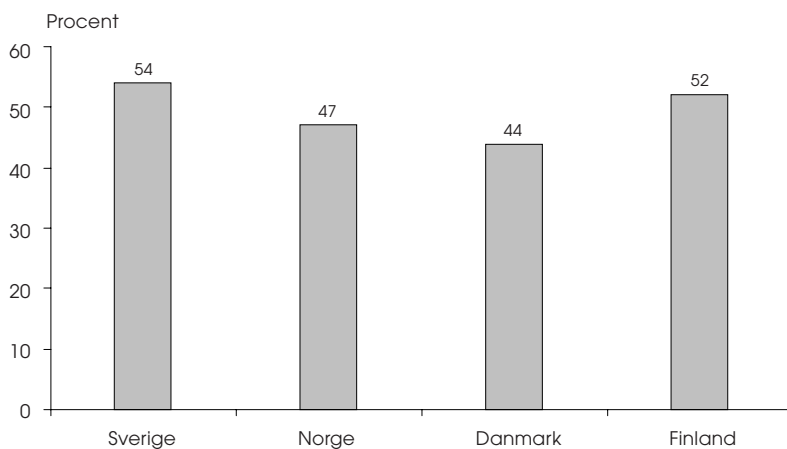
Källa: Internet i Norden, Europa & Världen. *MedieNotiser* 2-2000.

Daglig användning av Internet i nordiska länder 1997-1999 (procent)

Källa: Internet i Norden, Europa & Världen. *MedieNotiser* 2-2000.

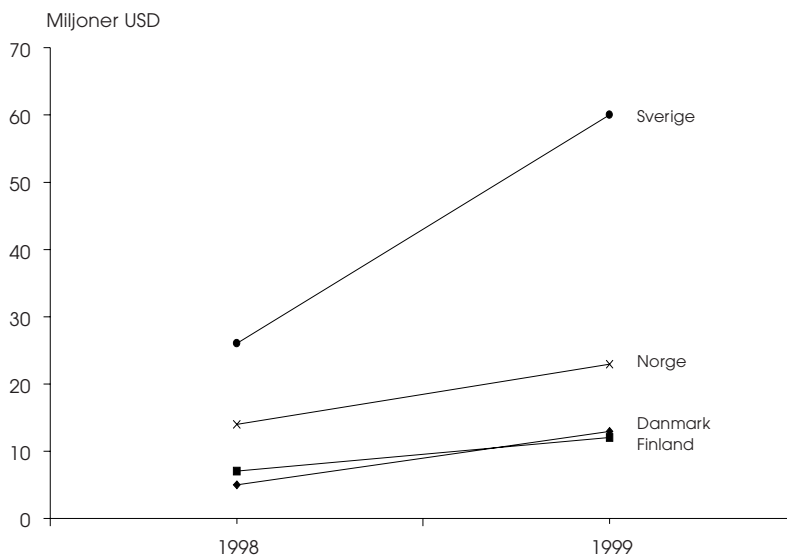
Användning¹ av Internet i nordiska länder våren 2000 (procent)

¹ Avser användning av Internet minst en gång den senaste månaden, med undantag för Finland.

Källa: Internet i Norden, Europa & Världen. *MedieNotiser 2-2000*.

Investeringar i Internetannonsering i nordiska länder 1998-1999 (miljoner USD)

Källa: Internet i Norden, Europa & Världen. *MedieNotiser 2-2000*.

Läs mer i NORDICOMs nya skrift

Internet i Norden, Europa & Världen

De 50 största medieföretagen¹ i världen efter omsättning 1999-2000 (miljoner USD)

Företag	Land	Omsättning		Förändring i procent	
		1999-2000	1998-1999		
1	Time Warner	USA	27 300	26 200	+4
2	Walt Disney	USA	23 400	23 000	+2
3	Bertelsmann	Tyskland	15 200	15 300	0
4	News Corp.	USA	14 200	13 600	+4
5	Viacom	USA	12 900	12 100	+6
6	Sony	Japan/USA	11 300	10 500	+8
7	Universal	USA	10 600	7 500	+41
8	AT&T	USA	9 100	7 400	+23
9	Comcast	USA	6 200	5 200	+19
10	Cox Enterprises	USA	6 100 ²	5 400 ²	+13
11	NBC	USA	5 800	5 300	+9
12	Gannett	USA	5 300	4 900	+8
13	Vivendi	Frankrike	5 100 ²	2 500	+104
14	Pearson	Storbritannien	5 000	3 700	+35
15	Cablevision	Storbritannien	3 940	3 300	+19
16	Fuji TV	Japan	3 850	3 300	+17
17	EMI	Storbritannien	3 600	3 700	-3
18	Kirch Group	Tyskland	3 400 ²	2 900 ²	+15
19	RTL Group	Luxemburg	3 300 ²
20	United News & Media	Storbritannien	3 260	3 500	-7
21	USA Networks	USA	3 240	2 600	+25
22	Tribune	USA	3 200	2 900	+10
23	Canal Plus	Frankrike	3 100	2 700	+15
24	Nippon Television	Japan	3 070	2 800	+10
25	Clear Channel	USA	2 990	1 500	+99
26	Carlton	Storbritannien	2 950	2 900	+2
27	BSkyB	Storbritannien	2 800	2 400	+17
28	Globo	Brasilien	2 600	4 600	-44
29	Tokyo Broadcasting	Japan	2 400	2 100	+14
30	Clarín	Argentina	2 200	2 200	0
31	Rogers	Kanada	2 100	1 900	+11
32	Mediaset	Italien	2 000	2 000	0
33	Televisa	Mexiko	1 900	1 700	+12
34	ProsiebenSat.1 Media	Tyskland	1 860
35	TF1	Frankrike	1 770	1 700	+4
36	Asahi National Broadcasting	Japan	1 760	1 500	+17
37	Bonnier	Sverige	1 730	1 700	+2
38	NTL	Storbritannien	1 600	750	+113
39	Toho	Japan	1 530	760	+101
40	Granada Media	Storbritannien	1 500	1 500 ²	0
41	Publishing & Broadcasting	Australien	1 440 ²	780 ²	+85
42	Telewest	Storbritannien	1 400	1 100	+27
43	Telefonica	Spanien	1 300
44	AMC	USA	1 200	1 000	+20
45	MGM	USA	1 140	1 200	-5
46	Egmont	Danmark	1 110	1 130	-2
47	Loews Cineplex	USA	1 050	950	+11
48	Regal Cinemas	USA	1 040	700	+49
49	Sogecable	Spanien	740	610	+21
50	Univision	USA	690	580	+19

.. Uppgift saknas.

¹ "Variety's Global 50". Medieföretag som inte är aktiva inom film, TV eller musik ingår ej i "Variety's Global 50". För koncerner med betydande omsättning inom icke underhållningsrelaterad verksamhet presenterar *Variety* enbart medietillgångarna, till exempel Sony Corporations musik-, film- och TV-divisioner samt Vivendis ägande inom medier och telekom. Såväl privatägda som börsnoterade företag ingår. I vissa fall har krävts uppskattningar av företags finansiella resultat.

² Uppskattningar gjorda av *Variety* och medieanalytiker.

Anm: Alla intäkter är netto om inget annat redovisas. Till följd av valutakursers svängningar baseras beräkningarna antingen på växelkurser som angetts i företagens rapporter eller på mittkurser. Om möjligt gäller uppgifterna det senaste räkenskapsåret. I annat fall har *Variety* använt de mest aktuella uppgifterna eller uppskattningar gjorda av medieanalytiker.

Källa: *Variety*, augusti 28–september 3, 2000.